

Марта Бјелетић

Прилог проучавању с.-х. (с)комрачиии „tenacem esse” , „misere, anguste vivere”

Вук у *Српском рјечнику* бележи глагол *скѡмрачиии* „tenax sum” и од њега изведену именицу *скѡмрачѣње* „tenacitas”.

Исти облици, у истом значењу, наводе се и у RJAZU: *скѡмрачиии* „тврдовати, шкртарити, тврдица, скупац бити”, *скѡмрачѣње* глаголска именица од *скомрачиии* (са напоменом да се јављају у Вуковом и Ивековићевом речнику). RJAZU доноси потврде овог глагола и из других извора: *Бог није скомрачио, кад је делио блага земљи* (Србија), и у измењеном фонетском лику (с > ш): *шкѡмрачиии* „скомрачити; тврдовати, бити тврд”: *Шта ту шкомрачиии (драмосериии), ма дај!, шкѡмрачѣње* „тврдовање, шкртарење” (Лика), као и презиме *Скомрак*, познато „у северним странама и у Хрвата код Загреба”, које се, по мишљењу састављача речника, изводи од *скомрачиии*¹.

Речник књижевног језика (РМС) такође садржи глагол *скѡмрачиии* / *скомрачиии*, али поред већ познатог значења „бити шкртац, тврдица, шкртарити, тврдичити, цицијашити”: *Која му је вајда сад [кад је умро] што је скомрачио целог свог века?*, бележи и његово друго значење — „бити сиромашан, оскудевати”: *Ако ја тијем ракију, не скомрачи ни он вином*. У РМС нотиран је и придев *скѡмрачан* / *скѡмрачан* „који скомрачи, који тешко даје новац, тврд, шкрт”, „сиромашан, оскудан”: *скомрачна исхрана*, као и прилог *скѡмрачно* / *скѡмрачно* „шкрто, штедљиво оскудно”: *Обилно си ме обдарио [боже] и скомрачно ми делио*.

Дијалекатски речници доносе следеће потврде: *скѡмрачиии* „тврдичити, шкртарити” (Гружа, Стевовић 1969), *шкѡмрачиии* „id.” (Љештанско, Тешић 1977), *ошкѡмрачиии* „приштедети” (Пива, Гаговић)².

¹ Уп. и презимена *Скобрак* (Вировитица), *Скомбрачић*, *Скомражић* (XIV век, Паг), *Скомержа* (Сењ), *Скомеић* (Озаль, све RJAZU).

² Уп. етимолошки нејасан синоним из истог говора *кајасиии* „штедети, умерено трошити”: *Омало смо укупили бијелог мрса, па смо кајасили и тамјесили више но икад*.

Занимљиво је, а можда и индикативно, да Вук у свом *Рјечнику* бележи готово идентичан (у погледу гласовне структуре) глагол *кòмрачиии* „кубурити, *anguste vivo*” и именицу *кòмрачѣње* „кубурење”, али да при том не упућује са једног глагола на други, очито не сагледавајући било какву везу међу њима.

RJAZU само преноси Вукове потврде овог глагола, док РСАНУ наводи обиље примера његове употребе, али углавном из старијих извора, из чега би се могло закључити да је реч данас застарела, уп. *кòмрачиии* „тешко живети, животарити, патити се; оскудевати, кубурити”: *Тврдице обично штеде* [...] *Тако едни комраче за свега свогъ живота, едући непрестано самыи лукъ и хлѣбъ* (1851), *Женском срцу врло тешко пада када види, како они, које она љуби, морају да комраче* (1879), *Моја Тереза од оних је, које не маре да комраче, па ма то било на рачун њених наследника* (1896), *Кад [ко] живи лоше [рече се]: да [...] животари [...] да натеже [...] комрачи, кубури* (1934), *Трошкови се морају чинити и сад се не може комрачитити* (1908–1912), *Па онда нећете зими и у пролеће са сеном комрачитити* (1847). РСАНУ нотира и придев *кòмрачан* „оскудан, бедан”: *И нездрава и комрачна раана продужавала му е скорбный живот* (1819) квалификујући га, за разлику од самог глагола, као застарео.

Дијалекатски речници доносе потврде са нешто измењеном семантиком, која се ипак своди на основно значење „тешко живети, оскудевати”: *комр̀ачиий* „стицати нешто с муком”, *скомр̀ачиий* рф. „стећи нешто с муком” (Шумадија, Грковић 1982), *кòмрачиии* „штедети на храни”: *Не комрачи, поједи нешто* (Прошћење, Вујичић).

Посведочени су и облици на *-мрчиии*: *кòмрчиии* заст. „тешко живети, животарити, патити се; оскудевати, кубурити”: *Покрај свег китеня обаче у дому свом штеде и комрче* (1827, РСАНУ), *шкòмрчиии* „цицијашити” (Мокрин, Рајков 1971).

Приликом етимолошке анализе глаголи *скомрачиии* и *комрачиии* обично се разматрају заједно, при чему се други облик најчешће сматра последицом погрешне депрефиксације првог (уп. Skok II 135–136 s.v. *kòmračiti*; SEK 4:276 s.v. *skamřec*). До сада су предложена три различита тумачења ових глагола.

Скок их пореди са стсл. *скомрахъ*, рус. *скоморох*, пол. *skomoroch* „*praestigiator*”, цитирајући Миклошичево извођење ове именице од лангобардског *scamareis* m. pl. „људи који врше срамотан посао” (Skok l.c.)³.

Веза глагола *скомрачиии*, *комрачиии* са именицом *скомрах* није прихватљива из неколико разлога.

³ Скок истовремено одбацује Мазенауерово тумачење да је у питању сложеница с префиксом *ко-* и *мрачиии*, сматрајући да оно семантички не задовољава.

Реч *скомрах* т. „чаробњак; варалица” (RJAZU) забележена је углавном у старосрпским споменицима (в. Miklosich 847) и нема потврда у народном говору, па је тешко претпоставити да је могла развити своју лексичку породицу⁴.

Уколико би се ипак дозволило извођење разматраних глагола од именице *скомрах*, остаје нејасан прелаз $x > ч$ (уместо регуларног $ш$), уп. рус. *скоморóшеский* „лакрдияшки”, *скоморóшество* „лакрдияње, збијање грубих шала”, *скоморóшничать* „лакрдияти, збијати неумесне, просте шале”.

За разлику од поменутих руских изведеница које показују очекивана значења, семантички помак „опсенар, музикант” > „тешко живети; тврдичити” није уобичајен, па ни логичан.

Бориш разматра облике *скóмрачиии* и *комрачиии*, *комрчиии*, такође и кајк. *скомрџаиии*, *скмрџаиии* „јецати, плачљиво уздисати” (Озаљ, Тежак 1981) у својству паралела каш. *skamřec* „мољакати, просјачити, жалити се на беду”, *skamžec* „id.; тврдичити”, *skamřec* „нарицати, жалити се; молити”, *skamžec* „тврдичити”, *skamžec* „мољакати, просјачити, жалити се на беду; тврдичити” (SEK I.c.). Полазећи од крајњег ономатопејског порекла свих лексема анализираних у одредници (*skomati, *skomъlati, *skomъliti, **skomъ'ati*, *skamъriti, *skamъziti итд. < **skom-*), аутор своди с.-х. глаголе на **skomati*⁵, тумачећи их као континуанте његове суфиксалне изведенице (**skom-ъr-*), које су настале наслојавањем даљих суфикаса. Он сматра да је значење „тврдичити” секундарно, те да с.-х. глаголи указују на могућност семантичког развоја: „јецати, нарицати, жалити се на беду” > „живети у беди, сиромаштву, трпети немаштину” > „штедети, тврдичити (због немаштине)” (I.c.).

Оставивши овом приликом по страни начелно питање третмана тзв. „ономатопејске” лексике⁶, које се овим тумачењем отвара, задржаћемо се само на његовим конкретним детаљима. У семантичком погледу није проблематично повезивање облика (с)кóмрачиии и ск(о)мрџаиии „јецати, плачљиво уздисати”⁷, будући да је супонирани семантички развој у потпуности регуларан,

⁴ Напомињемо да ни сама ова реч нема општеприхваћену етимологију. За преглед тумачења рус. *скоморóх* „путујући музикант; опсенар” уп. Фасмер III 648–649. За њено древно и, у крајњој линији, ономатопејско порекло (од **skom-*) залаже се Львов 1974:109–112.

⁵ Реконструисхе га на основу струс. *скомати*, *скомлю* „викати, вршитати”, цсл. *скомати*, *скомлаж* „уздисати, јецати”, слн. *skomati*, *-mat* „жудети, чезнути, бити забринут”.

⁶ О томе подробно в. Варбот 1988. Ауторка с правом позива на крајњу обазривост приликом изношења хипотеза о ономатопејском пореклу глагола који означавају радње, будући да је врло често „звучна” семантика заправо секундарна, тј. да се ономатопејска значења развијају из значења различитих радњи: „трљати, стругати”, „сећи, резати”, „кидати, ломити”, „дерати, цепати” (ор. cit. 73). У том светлу требало би детаљније проучити однос „ономатопејског” **skom-* и „нормалног” **skom-* „стискати”, на које се, према неким тумачењима, свде разматрани глаголи.

⁷ Уп. још и *скомииаиии*, *скомлициии*, *скомниаиии* „цивети као штене” (RJAZU).

уп. још и рус. дијал. *хáнькaть* „цмиздрити, слинити, јадати се” > „тврдити”, *скули́ть* „цвилети, јадати се” > „тврдити” (Петлева 1972:214, 215). Поставља се, међутим, питање зашто се сви наведени с.-х. глаголи своде баш на основу **skom-ьr-* (а не, рецимо, на подједнако могућу **skom-ьr-?*)⁸, и да ли је са творбеног аспекта реално постојање претпостављених двоструко суфигираних изведеница: *skom-ьr-ač-iti, *skom-ьr-č-iti, *skom-ьr-c-ati? У с.-х. језику се могу наћи потврде ових суфикаса, али они се најчешће додају на просту, а не на већ неким другим суфиксом проширену основу.

Ако би се, ипак, прихватило понуђено тумачење, отворило би се и питање крајњег порекла исходишног глагола *skomati, који Бориш третира као оно-матопеју, али упућује и на друга тумачења, нпр. од **skom-* „стискати” (тако Brückner 494), уп. струс. *скомати*, *скомлю* „викати, вршати” : рус. *скомить* „стискати”⁹. Извођење наших глагола од **skom-* „стискати” имало би снажну семантичку потпору, будући да је семантички модел „стиснут, стегнут, савијен” > „шкрт” један од најраспрострањенијих. Већ се и у RJAZU s.v. *скомрачийши* упућује на *сїезаїши се*, *сїискиваїши се*, уп. с.-х. *сїїегнуїши се* „подврћи се строгој штедњи, ограничити своје трошкове”, *сїїиснуїши се* „постати штедљив, стегнути се” (РМС), слн. *stiskati* „стискати, стезати; тврдити, шкртарити”, такође рус. *жáть*, *жáться* „стезати, стискати; шкртарити”, пољ. заст. *ścisły*, *ściśliwy*, *ściskliwy* „шкрт” (Петлева 1972:209), рус. *скряга* „тврдица” < *(s)*kreġa* „id.” од псл. *kręgъ (*kręga/*kręžъ) „стиснуто, савијено”, укр. дијал. *крéжити* „тврдити” (Варбот 1972:70–74).

Према трећем тумачењу, разматрани глаголи творбено се рашчлањавају на префикс *ко-*, *ско-* и основу *мрачийши* „obscuror” (в. Matzenauer 1881:188; Malinowski 1899:119; Куркина 1981:25–26). Ниједан од аутора не образлаже предложено решење, једино Маценауер кратко коментарише да се основно *мрачийши се* ипак семантички разликује од својих изведеница.

Ово тумачење чини се најприхватљивијим, али захтева детаљније образложење и на формалном, и на семантичком плану.

Као формална потпора творбене сегментације *ko-morčiti (Куркина l.c.) могу послужити облици са другим префиксима, где је ствар семантички и формално потпуно јасна: *на-ку-мрачийши се* „прекрити се тамним облацима, намрачити се (овде и даље проред М. Б.), натуштити се (о небу)” (РСАНУ), *на-шо-мрачити се* „id.” (Ускоци, Станић), *на-шчу-мрачийши се* „натмурити се, намргодити се, смрачити се, смркнути се; наљутити се” (БиХ, РСАНУ), *на-ко-шчу-мрачийши се* „наоблачити се, намрачити се, смркнути се

⁸ Тумачење које следи рачуна са управо оваквом гласовном структуром, али другачије творбено рашчлањеном: **sko-mьr(č)-*, **sko-mьr(c)-*, в. даље.

⁹ За преглед различитих тумачења уп. Bezljaj 3:244–245 s.v. *skomati*.

(о небу)” (Полици, РСАНУ), уп. и *ко-мр̀чӣи се* „мргодити се, мрштити се; наоблачити се, смрачити се пред кишу” (Љуботињ, грађа РСАНУ) < **ко-мър̀чити се* (са редукованим вокалом основе), *к-м̀р̀чно adv.* „мрачно” (Карловац, Finka/Šojat 1973).

Као што наведени примери показују, испред основе *мр̀чӣи се* (< псл. **morčiti (se)*, в. ЭССЯ 19:216–217) могу алтернирати (и наслојавати се један на други) префикси *ко-* (*ку-*), *ио-* (*иу-*). У ЭССЯ се на основу само једне с.-х. потврде реконструирате псл. *natumorčiti se, уз напомену да је старина облика проблематична. Елемент *-to-* се третира као уметнут (ЭССЯ 23:177–178). Облик са префиксом *ко-* није регистрован у ЭССЯ.

Као творбена паралела глагола *скомрачӣи* и *комрачӣи* може послужити глуж. *skomorić* „поступати недолично, неумесно, причињавати зло”, под условом да се прихвати тумачење које је за њега понудила Куркина. Ауторка сматра да структуру и порекло овог глагола расветљавају две лексеме — глуж. *komorić* „копкати, претурати, споро радити” и чеш. *skomirati* „бити бо-лестан, слаб”¹⁰, које указују на покретан карактер иницијалног *s-* и на могућност издвајања корена **mer-/mir-* (*merti) у споју са архаичним префиксом **ко-* (Куркина 1976:57)¹¹.

Ако се, дакле, као основа разматраних облика прихвати глагол *morčiti, онда треба објаснити семантички развој који је довео до формирања значења „тешко живети, кубурити” > „тврдити, шкртарити”.

Полазимо од претпоставке да је редослед семантичких карика био управо овакав, будући да су називи за тврдице најчешће секундарни и метафорични, и да значење „тешко живети” у семантичком ланцу обично претходи значењу „тврдити” (тако и Бориш I.c.)¹².

Одмах треба нагласити да се на прасловенском плану раздвајају два хо-монимна лексичка гнезда **mьrk-/merk-/mork-*, једно сродно са лит. *mérkti, mьrkiu* „жмирати, трептати”, лет. *mirkškēt, mirkšēt* „жмирати”, гот. *maurgins* „јутро”, можда и стинд. ведским *markás* „помрачење сунца” (в. ЭССЯ 21 s.vv. *mьrcati I, **mьrčiti (se)* I, *mьrknoti I; id. 19 s.vv. *morka I, *morkati

¹⁰ Тако и Skok I.c. за чеш. *skomirati* „languir” < *ко-* + *mьiti* „мријети”.

¹¹ Индикативно је да се и за глуж. *skomorić* нуде потпуно иста тумачења као и за наше глаголе: веза са рус. *скоморох* (Миклошич), или са пољ. *skamrac* „завијати као пас”, цсл. *скомяти* „gemere”, рус. *скомить* „боловати, јадикувати, жалити се” (Иљински, Львов; в. Куркина I.c.), уп. и Schuster-Šewc 1293 s.v. *skomolić*.

¹² Уп. семантички низ: „гладан (недовољан, о с к у д а н, с и р о м а ш а н, болестан)” > „жудан, жедан (завидан, жељан)” > „онај који се труди, жури, ревностан, марљив, забринут (сажаљив)” > „лаком, похлепан” > „ш к р т”. Овај стари, широко распрострањени семантички модел не реализује се у потпуности у свакој конкретној речи, већ су обично заступљена два или три значења (Петлева 1972:212).

se), а друго са лит. *merkiù, mèrkti* „влажити, квасити, намакати”, *mirkstù, mĩrkti* „влажити се”, стинд. *marcáyati* „кварити, уништавати”, лат. *marcēre* „слабити; досађивати”, двнем. *morsch* „труо, гъио, растресит” (id. 21 s.vv. *mьrcati II, *mьrciti (se) II, *mьrknoti II; id. 19 s.v. *morka II).

Сходно томе, легитимно је претпоставити два скоро подједнако могућа исходишта значења „тешко живети”: „бити мрачан” и „бити влажан”.

Семантички помак „бити мрачан” > „тешко живети” реализује се већ у оквиру самог лексичког гнезда **mьrk-/mьrk-/mьrk-* „мрк, мрачан, таман”, уп. срп. дијал. *мр̑чи̑ши* „бојити у црно; тешко живети”: *Не жи̑ви̑м, но̑ мр̑чи̑м, мр̑чан* „обојен у црно, црн; јадан, несрећан” (Ускоци, Станић), „јадан, несрећан, бедан, лош”, *мр̑чи̑ло* „јад, несрећа, невоља”, *мр̑чни̑* „црн, таман; слабак, нејак, јадан” (Загарач, Ђупићи 1997), *мр̑чи̑ш* „чинити јадним, несрећним, ојађивати” (Васојевићи, Стијовић 1990), *мр̑чан/мр̑чан* „тужан, чемеран; јадан, бедан, несрећан” (РСАНУ)¹³, такође блр. *морокóваць* „живети лоше, тужно, једва подносити жалост, тугу” (ЭССЯ 19:233 s.v. *morkovati I).

Индикативна је чињеница да се у оквиру овог гнезда јавља и значење које је Бориш одредио као исходишно у претпостављеном низу: „јечати, нарицати, жалити се на беду” (> „живети у беди, сиромаштву, трпети немаштину” > „штедети, тврдичити”), уп. чеш. дијал. *мр̑чи̑ти* „плакати”, укр. *морóчити* „досађивати, гњавити”, блр. *морóчиць* „непрестано мољакати, досађивати наметљивим молбама” (id. 216–217 s.v. *morčiti (se)), рус. дијал. *морóкаться* „јадиковати, изражавати незадовољство” (id. 232 s.v. *morkati (se)), *морокóун* „човек који је стално незадовољан нечим, који се жали на нешто” (id. 234 s.v. *morkunъ)¹⁴.

Други могући семантички помак: „бити влажан” > „тешко живети” реализује се у оквиру породице слабо сачуваних глагола *mьrkati, *mьrknoti „мочити, влажити, квасити”, уп. нпр. буг. дијал. *мр̑цк̑ам* „замакати нешто у воду или другу течност” поред слн. *mьrcati* „исцрпсти, измучити, изнурити, ослабити” (ЭССЯ 21:126 s.v. *mьrcati II), рус. дијал. *моркотá* „ниско влажно место”

¹³ Уп. и семантички блиско *искомр̑чи̑ши* „занемоћи, заковрнути”, *зашкомр̑чи̑ши* „пасти у сан. заспати; пасти у агонију, доспети у предсмртни хротац” (ЦГ, РСАНУ).

¹⁴ Уп. семантички помак: „онај који цвили, слини, јадикује, гњаватор, онај који мољака” > „шкрт” (Петлева 1972:214). Није искључено да је овде дошло до контаминације са фонетски блиским ономагопејским глаголима, уп. срп. дијал. *мр̑чи̑ш* „гласкати се речју или пуцњем”: *Ни мрчи ни збори* поред „премазивати се чиме мрким, гаравити, затамњивати” (Загарач, Ђупићи 1997), *мр̑чи̑ши* „говорити, изговарати”, *мр̑ку̑шайи* „ислуштати глас ‘мр’, потмуло блејати (о овцама и сл.)” (Ускоци, Станић), *мр̑ка̑ши* „гонити или плашити дивље животиње повицима, халакати, хајкати; викати на кога, грдити; подстицати коња да брже иде узвиком ‘мра’” (РСАНУ). За ономагопејске глаголе в. ЭССЯ 20:234 s.v. *mьrcati, id. 242–243 s.v. *mьrkati (*mьrkati), id. 244 s.vv. *mьrkotati, *mьrkotěti / *mьrkotiti (se).

(такође и „непријатан, одвратан задах“) поред блр. *markóta* „туга, меланхолија, малодушност“, чеш. дијал. *markota* „id.“ (ЭССЯ 20:243 s.v. *mьrkota)¹⁵.

Регуларност овог семантичког помака доказују и следећи примери: рус. *зья́бать* „мрзнути, зепсти“, *зья́бель* f. „нагњила срчика дрвета; влага у сеоским кућама после мразева“, *зья́бель* m. „мршав, слаб човек“, *зья́блый* „овлажен, влажан; сагњιο изнутра“ (СРНГ) поред *прозяба́ть* „животарити, таворити“, *прозяба́ние* „животарење, таворење“ (Фасмер II 110–111).

Без обзира на смер семантичког помака (тј. „тешко, бедно живети“ > „тврдити, шкртарити“, или обратно), евидентно је да се ова два значења јављају паралелно, уп. рус. *скуда́ться* „оскудевати, живети у беди“ и „тврдити“, *скупо́й* „шкрт“ и „оскудан, сиромашан, бедан“, пољ. *skąpy* „id.“, уп. и лат. *parcus* „шкрт“ и „оскудан“, нем. *karg* „id.“ (Петлева 1972:216). О повезаности ових значења сведоче и каш. примери: *skrómni* „прекомерно штедљив, шкрт“ и „сиромашан, мршав“ < псл. дијал. *sъkromьъ < *kromь, *kroma „нешто одсечено, крај, граница, руб; одсечени део нечега“ (SEK 4:289–290), *skrómic* „тврдити, штедети“, *skrómca* m. „тврдица, циција“, *skrómizna* „беда, сиромаштво“ (id. 291–292). Индикативно је то што су се на кашупском тлу из првобитног значења *, онај који има крајеве, рубове, границе, ограничен крајевима, границама“ као иновације паралелно развила оба наша значења: „сиромашан, бедан“ и „штедљив, шкрт“¹⁶.

У кашупском је посведочен још један облик који би могао бацити додатно светло на разматране лексеме, а то је глагол *skrómžec* „тврдити“, који се тумачи као контаминација синонимних *skrómic* и *skamžec* (SEK 4:291). Овај облик је еклатантан доказ о мешању етимолошких гнезда под утицајем сличне фонетике и семантике (подробно о томе в. Варбот 2003)¹⁷. С друге стране, он нам допушта да, уз велику резерву, претпоставимо још једно могуће

¹⁵ У исту одредницу смештено је и словињ. *markota* „цмиздравац, незадовољник, гунђало“, које би једино могло бити у вези са ономагопејским глаголима *mьrkati, *mьrkotati, на које се упућује. Аутори неосновано изводе значење „малодушност, брига“ из „журити се, промицати“, док значење „ниско влажно место“ уопште не коментаришу (оно је, међутим, свакако у вези са буг. дијал. *mrakà* „id.“, в. ЭССЯ 19:231 s.v. *morka II). Овде је вероватно дошло до контаминације континуаната *mьrkati, *mьrkotati с једне, и *mьrknoti II с друге стране, уп. нарочито чеш. *zatrknouti* „упити влагу и услед тога се деформисати (о дрвету); усмрдети се (о месу)“ (id. 21:135 s.v.).

¹⁶ Бориш сматра да се значење „бедан, мршав“ вероватно развило од „невелик, неугледан“, а значење „(прекомерно) штедљив, шкрт“ од ранијег „ограничен, повучен, умерен (у давању, у издацима)“ (id. 290). Ово друго значење јавља се и у рус. дијал. *укрómный*, *укрómистый* „који се држи одвојено од људи, који је својеглав или ш к р т“ од *укромить* „одвојити преградом“, *укромиться* „одвојити се од људи, од света, осамити се“ (Петлева 1972:210).

¹⁷ Јасно је уочљива и контаминација етимолошких гнезда разматраних у овом раду, на шта смо у неколико наврата и указали.

етимолошко објашњење наших глагола. Према том тумачењу, они би били у вези са *съкромъль, с тим што би се њихов фонетски лик објашњавао као последица дисимилације од **съкром-r-*, док би се облик на *-ачиѣи* тумачио као деноминал од *(с)комр-ак* „тврдица, бедник”, или би се можда могло поћи од *скромъачиѣи. Дисимилације и метатезе те врсте нису саме по себи невероватне, али у овом случају недостаје посредујућа карика која би потврдила такав развој, те анализа *(s)ko-morčiti/mърčiti* остаје, по нашем мишљењу, најубедљивија.

Извори и литература

- Варбот 1972 — Ж. Ж. Варбот, *Заметки по славянской этимологии* (слав. *koristъ, слав. *(*s*)*kręga*, русск. диал. намо́кнуть ‘приучиться’, русск. дроля, русск. -на́чить), „Этимология” 1970, Москва, 65–84.
- 1988 — Ж. Ж. Варбот, *О семантике и этимологии звукоподражательных глаголов в праславянском языке* [у:] *Славянское языкознание* (X международный съезд славистов), Москва, 66–78.
- 2003 — Ж. Ж. Варбот, *К типологии взаимодействия этимологических гнезд*, *Studia etymologica Brunensia* 2, Praha, 57–62.
- Вујичић — М. Вујичић, *Рјечник говора Прошћења (код Мојковца)*, Посебна издања ЦАНУ књ. 29, Одјелјење уметности књ. 6, Подгорица 1995.
- Вук — В. Стефановић–Караџић, *Српски рјечник*, Београд 1898³.
- Гаговић — С. Гаговић, *Збирка речи из Пиве* (рукопис).
- Грковић 1982 — Ј. Грковић, *Прилог познавању дијалекатске лексике Шумадије (из лексике Чумића)*, „Прилози проучавању језика” 18, Нови Сад, 125–153.
- ЭССЯ — *Этимологический словарь славянских языков*, Москва 1974–.
- Куркина 1976 — Л. В. Куркина, *Этимологические заметки*, „Этимология” 1974, Москва, 44–59.
- 1981 — Л. В. Куркина, *Праславянские лексические диалектизмы южнославянских языков*, „Этимология” 1979, Москва, 15–28.
- Львов 1974 — А. С. Львов, *Из лексикологических наблюдений*, „Этимология” 1972, Москва, 103–113.
- Петлева 1972 — И. П. Петлева, *О семантических истоках слов со значением ‘скупой’ в русском языке*, „Этимология” 1970, Москва, 207–216.
- Рајков 1971 — И. Рајков, *Прилог за дијалектолошки речник говора Мокрина*, „Прилози проучавању језика” 7, Нови Сад, 187–192.
- РМС — *Речник српскохрватскога књижевног језика*, 1–6, изд. Матица српска – Матица хрватска, Нови Сад–Загреб 1967–1976.
- РСАНУ — *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, изд. Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, Београд 1959–.

- СРНГ — *Словарь русских народных говоров*, Москва–Ленинград (Санкт-Петербург) 1965–.
- Станић — М. Станић, *Ускочки речник*, 1–2, Београд 1990–1991.
- Стевовић 1969 — И. Стевовић, *Шумадијски говор у Гружи с особитим освртом на акценте*, „Српски дијалектолошки зборник” XVIII, Београд, 401–635.
- Стијовић 1990 — С. Стијовић, *Из лексике Васојевића*, „Српски дијалектолошки зборник” XXXVI, Београд, 121–380.
- Тешић 1977 — М. Тешић, *Говор Љештанског*, „Српски дијалектолошки зборник” XXII, Београд, 159–328.
- Ћупићи 1997 — Д. Ћупић и Ж. Ћупић, *Речник говора Загарача*, „Српски дијалектолошки зборник” XLIV, Београд.
- Фасмер — М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, I–IV, перевод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачева, Москва 1986–1987.
- Bezljaj — F. Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika*, Ljubljana 1977–.
- Brückner — A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 1927.
- Finka/Šojat 1973 — B. Finka, A. Šojat, *Karlovački govor*, „Hrvatski dijalektološki zbornik” 3, Zagreb, 77–150.
- Malinowski 1899 — L. Malinowski, *Kilka przykładów użycia przedrostka ko- w językach słowiańskich*, „Prace Filologiczne” V, Warszawa, 117–119.
- Matzenauer 1881 — A. Matzenauer, *Přispěvky ke slovanskému jazykozpytu*, „Listy filologické a paedagogické” VIII, Praha, 161–190.
- Miklosich — F. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae 1865.
- RJAZU — *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII, Zagreb 1880–1976.
- Schuster-Šewc — H. Schuster-Šewc, *Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache*, 1–24, Bautzen 1978–1989.
- SEK — W. Boryś, H. Popowska-Taborska, *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny*, Warszawa 1994–.
- Skok — P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV, Zagreb 1971–1974.
- Težak 1981 — S. Težak, *Ozaljski govor*, „Hrvatski dijalektološki zbornik” 5, Zagreb, 203–428.